

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

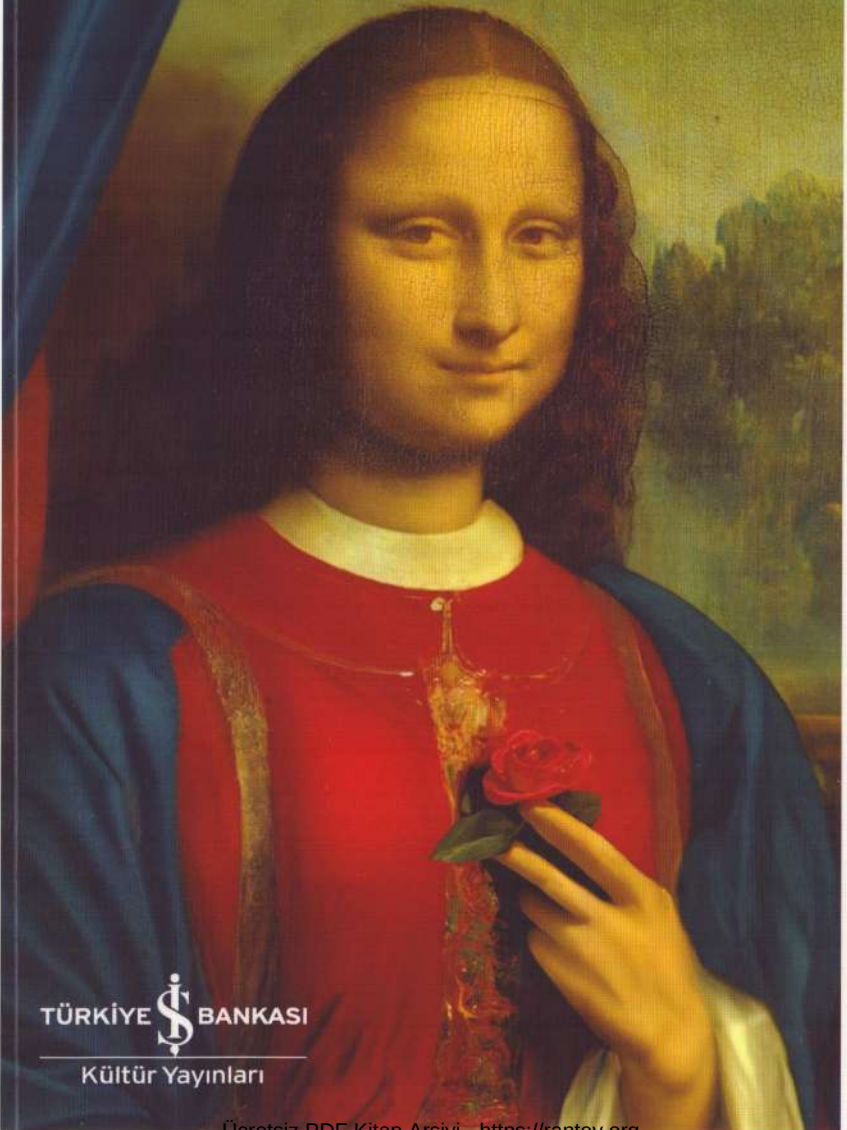
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MODERN KLASİKLER Dizisi - 233

ALEXANDER LERNET-HOLENIA MONA LISA

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
REGAİP MİNARECİ

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6162

ALEXANDER LERNET-HOLENIA
MONA LISA

ÖZGÜN ADI

MONA LISA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2022
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
AHMET BATMAZ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM EYLÜL 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-875-2 (KARTON KAPAK)
ISBN 978-625-429-876-9 (CİLTİ)

BASKI
DERYA MÜCELLİT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Yakuplu Mahallesi Göçmen Sokak No:1 / 151 Beylikdüzü / İstanbul
Tel. (0212) 501 02 72
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin
alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: REGAİP MİNARECİ

1955 yılında İstanbul'da doğdu. Münih'te tamamladığı ortaöğreniminin ardından Münih Teknik Üniversitesi'nde elektronik mühendisliği okudu. 1977 yılında Hürriyet grubunda çevirmen olarak çalışma hayatına atıldı. Çeşitli yayın kuruluşlarında editör, yazışleri müdürü, yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü olarak uzun yıllar idari görevlerde bulundu. Dünya klasikleri başta olmak üzere seksenden fazla eseri Almandan dilimize kazandırdı. Avusturya Edebi Çeviri Devlet Ödülü sahibidir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 233

Alexander Lernet-Holenia

Mona Lisa

Almanca aslından
Çeviren: Regaip Minareci

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

“...güneşi ve yıldızları döndüren sevgi.”
Dante, *İlahi Komedyâ*, Cennet XXXIII, 145.

ransa Kralı XII. Louis, 1502 yılının sonlarına doğru, mareşallerinden La Trémouille Lordu’nu huzuruna kabul ederek derhal Milano’ya gitmesini, orada bir ordu kurmasını ve İspanyollar tarafından bir kez daha yenilgiye uğratılan Fransa’nın Napoli valileri Aubigny Lordu’nun ve Nemours Dükü’nün yardımına koşmasını emretti.

“Umarım Lordum,” diye sözlerine devam etti kral, “bu görevi alıştığımız becerinizle yerine getirirsiniz. Hiçbir eksiğiniz olmamalı. Size yalnızca lütfumu ihsan etmekle kalmıyor, aynı zamanda Roma’dan geçerken Kutsal Peder’in sizi kutsamasına da izin veriyorum; Papa’nın silahlarınızı kutsamayı reddetmesi durumunda ise söz konusu silahlarınızın yardımıyla Papa Cenapları’nı bunları kutsamaya sevk etmenize bilhassa müsaade ediyorum. Ayrıca size eşlik etmeleri için asilzadelerim arasından dilediğiniz kadar kişiyi seçebilirsiniz. Size hizmet etmekten, sizin ve emrinizdekilerin silahlarını ve teçhizatlarını bizzat karşılamaktan önde gelen soylularım şeref ve zevk duyacaklardır. Bir de giderlerini kilisenin karşılamakla yükümlü olduğu uygun sayıda din adamı da hizmetinizde olacaktır. Bunun dışında gerekli sayıda top dökümü yapılma-

sını; ihtiyaç duyacağınız flama, sancak ve fanfar bezlerinin işlenmesini ve münasip sayıda davul, borazan ve trampet üretilmesini sağlaması için Milano'da Amboise Kontu'na emir vermenize müsaade ediyorum. Üretim masrafları kent tarafından karşılanacaktır. Ayrıca uygun gördüğünüz sayıda piyade ve atlı alaylarının kurulmasına ve bunların istihdamının, maaşların ve iâşesinin ülke kaynaklarından karşılanmasına lütufla izin verilmiştir.”

Louis, Tanrı'nın bizzat koruması gereken güneşi, suyu, havayı ve toprağı da ihtiyacı doğrultusunda kullanması için La Trémouille'e açıkça izin verip vermemeyi düşünüyor gibi görüldüğü bu noktada sustu ve yüzüne paradan zerre kadar söz etmekten kaçınan bir adamın anlaşılmaz ifadesi oturdu ve bakışlarıyla mareşali aşır bir süre boşluğa baktıktan sonra ekledi:

“Bu durumda hiçbir eksiğiniz olmayacaktır, Lordum. Başarılar kazanacak, orduyu zafere taşıyacak ve silahlarımızın şanının yeniden göz kamaştırmasını sağlayacaksınız. Ama bir husus daha var! Bu savaşın bize yüklediği giderleri telafi edecek imkânları da değerlendireceğinizi umuyorum. Özveride bulunduğumuz ülkelerden ister doğrudan ödemeler yoluyla; ister sanat eserleri, mücevher, değerli dokumalar ve benzer ürünler şeklinde olsun, uygun bedeller elde etme fırsatlarını kaçırmayın. Zira bu benim açık arzum ve isteğimdir.” Kral, “Şimdi, güle güle! Ve Tanrı yoldaşınız olsun!” diyerek sözünü bitirdi. Ardından La Trémouille'e uzattığı elini bir yastığa bırakırcasına mareşalin ona doğru tuttuğu tüylü şapkasının üzerine koydu; La Trémouille ise bir reverans yapıp kralın elini öptü ve uzaklaştı. Kral, atına bindi ve Senlis Ormanı'nda yaşayan geyiği avladı.

ransızların bu ikinci İtalya seferi, VIII. Charles'ın dokuz yıl önce bizzat komuta ettiği ilk seferle kıyaslanamayacak kadar başarısız geçti. La Trémouille'in maiyetine katılmaya; kralın çevresinde ılık saan Gié Mareşali, Robert de la Marche, Cleve, Vendôme, Luxembourg, Foix, Urfé ve diğere şanlı komutanlar yerine, ünleri pek duyulmamış birkaç kont ve önemsiz birkaç süvari karar vermişti; içinden geçtikleri kentlerin yağmalanmaktan kurtulmak için dağıttığı milyonlarca altın yerine, dahası Charles'ın yirmi bin katıra yüklediği –gerçi daha sonra Fornovo Muharebesi'nde diğere ganimetlerle birlikte tekrardan İtalyanlara kaptırdığı– muhteşem tablolar, oyma mücevherler, değerli taşlar, brokarlar ve lapis lazuli ganimetleri yerine, evet tüm bunlar yerine çok az miktarda para elde edilebildi ve La Trémouille çıktığı bu seferde tablo, mücevher, kumaş, kaymak-taş heykeller ve benzer şeylerden kayda değer miktarlarda toplayamadığı gibi nakit olarak aldığı desteğin mali karşılığını bile hükümdarının açık arzusuna ve isteğine rağmen temin edip Paris'e yollayamadı.

Üstelik mareşalin istenen orduyu kurması aylarca sürmüş ve yola koyulmaya nihayet hazır olduğunda yaz gelmişti.

Mareşal, Lombardiya'dan geçti, Apeninleri aştı ve Toskana'yı istila etti. Ordu, trampet gümbürtüleri eşliğinde başlarında devekuşu tüylü miğferleri, ellerinde salladıkları bayraklarıyla toz içinde Romagna'ya doğru ağır ağır ilerlemeye devam ederken, mareşal birkaç asilzadeyle birlikte Floransa'da ortaya çıktı; planı, burada birkaç gün geçirmek, sonra yolculuğunu hızlandırarak orduya yetişmekti.

Bu arada, kentin VIII. Charles'a bir zamanlar yapmakla yükümlü olduğu yüz yirmi bin ya da buna yakın sayıda altın ödemesinin Fransızların nüfuzunun zayıflamasından ötürü artık söz konusu olmaması nedeniyle, kasabalardan para sızdırmakla yetinmek zorunda kalan mareşal, ülke topraklarına girmesine izin verilmesine bile şükrediyor ve hiç değilse sanat eserleri satın almak istiyordu. Kendisine özellikle da Vinci'nin atölyesi tavsiye edilen La Trémouille, aslında sanat eserlerini şahsen olağanüstü sıkıcı bulmasına ve da Vinci'nin adını daha önce hiç duymamış olmasına rağmen Louis'nin istek ve arzusu bu nesnelere yönelik olduğu için ünlü ressamı ziyaret etmeye karar verdi.

Da Vinci bir asilzadenin, Ser Piero'nun öz oğluydu; Vinci kasabası kökenliydi ama sonradan Floransa'ya yerleşse de Milano, Venedik ve başka yerlerde uzun süre yaşamış ve o günlerde geçici olarak Floransa'ya dönmüştü, o sırada halen hayatta olan babasının evinde kalıyordu.

La Trémouille, onu ziyaret için sabahın erken bir saatini seçmişti; yüzlercesi kentin üzerinde yükselerek kente çok bacası bir fabrika görünümünü veren soylulara ait yüksek kuleler, uzun gölgeler oluşturmıştı.

La Trémouille'e maiyetinden birkaç soylu eşlik ediyordu, ayrıca Dante'nin akrabası olan ve sanattan çok anlamasalar da sanata büyük ilgi duyan iki Donati, ondan başka bir Buon-delmonte, bir Alberighi ve bir Calfucci da aralarında idi, hepsi Floransa'nın en seçkin ailelerine mensup gençlerdi, rehberlik için alaya katılmışlardı. Meraklı bir kalabalık kortejin peşine takılmıştı. Yabancıların arasında görülmek Floransalı genç

aristokratların gururunu okşuyordu; ancak sabah serinliğinde işini yapan kalabalığın onlara haykırışları coşku ya da hayranlık ifadesinden ziyade küfre benziyor ve süvariler mağrur bir edayla ve yumrukları kalçalarında bu seslerin arasından adım adım ilerliyordu. Çünkü bir değişiklik olmuş ve kent anayasası kısa bir süre önce bir kez daha ileri düzeyde demokratik bir yapıya kavuşmuştu, Medici'ler sürgündeydi ve hangi ülkeden gelirlerse gelsinler tıpkı kendi soylularından olduğu gibi yabancı soylulardan da iyi şeyler beklememek çağın gerçeği idi.

Pazarın gürültüsü, kiri ve kalabalığı arasından geçerek kendine yol açmayı başaran süvari alayı, aristokratların yaşadığı daha sakin muhitlere ulaştı; Leonardo'nun, babasının Floransa Başpiskoposu'ndan kiraladığı evine yaklaştıklarında evde bir kutlama yapılıyorymuşçasına üflemeli ve yaylı çalgılardan yayılan müzik sesi epeyce uzaktan algılanabiliyordu. Bir dans şarkısı çalınıp söyleniyor, ama dans edenlerin ne çığlıkları ne kahkahaları ne de ayaklarını yere vuruşları duyulabiliyordu; evin önüne gelip durduklarında müzik de sustu.

Yontulmamış küçük taşlardan inşa edilmiş evin tepesinde yaklaşık kırk beş metre yüksekliğinde, orayı savunmaya hazır bir kule vardı. Aşağısındaki mazgallarda beyaz güvercinlerin yuva yaptığı evin yukarısında şahinler daireler çiziyordu. Teraslarda nemli çamaşırlar asılıydı. Yaklaşık on beş adım ötede aristokrat ailelerden birine ait bir kule daha yükseliyordu; çok dardı, ancak yüksekliği elli beş metreyi buluyordu, zaten yakın çevrede başka birçok kule daha vardı. Neredeyse bütün Floransa sıkışık bir şekilde inşa edilmiş ve evlerin küçüklüğüne oranla aşırı yüksek bu kulelerle doluydu, bunların birçoğu eğikti, diğerlerinin tepesi ufalanmaya başlamıştı, ama bazıları öyle yüksekti ki devasa sütunlar misali göğü taşıyormuş gibi duruyorlardı ve Floransalılarının ebedi çekişmelerinin bu kanıtları olmasa gökyüzü mutlaka çökmüş olurdu. Bir şahin sürüsü kayalıkların çevresini dolanır gibi çığlıklar atarak kulelerin etrafında uçuyordu.

Mareşal ve maiyetindeki asilzadeler evi ve müdafaa sistemlerini inceledikten sonra atlarından indiler ve tam içeri girmek üzereydiler ki karşılarına kollarının altında müzik enstrümanları taşıyan bir grup erkek çıktı. Anlaşılan içeride müzik çalan kişilerdi bunlar. Aralarında soytarı ya da ip cambazı kılığında iki kişi daha vardı.

Asilzadelerin yanından geçerek kapıdan çıktılar ve gözden kayboldular. Evin şimdi gömüldüğü sessizlik, az önceki coşkuyla bir süre garip bir tezat oluşturdu. Ama çok geçmeden birkaç hizmetçi konukları karşıladı, sonra holden üst kata çıkan dik ahşap merdivende Leonardo belirdi.

Ser Piero'nun gayrimeşru oğlu, her ne kadar sakallı olsa da kırk beş-elli yaşlarında uzun boylu ve yakışıklı bir adamdı. Konuşmasından ve hareketlerinden muazzam bir hayat tecrübesi yansiyordu. Komutanlarla ve hükümdarlarla muhatap olmaya alışkın birinin rahatlığı ve doğal tavrı içinde birkaç basamak indi.

“Efendim,” dedi La Trémouille, şapkasını başından alıp merdiveni çıkmaya başlayarak, “ben Fransa Kralı'nın mareşaliyim, beni ve benim şahsımda hükümdarımı evinize kabul ederek bizi onurlandırmanızı rica ediyorum.”

Leonardo, ağır bir İtalyan aksanıyla da olsa dilbilgisi açısından kusursuz bir Fransızcayla yanıt verdi:

“Prensim” –zira La Trémouille, Thouars Viskontluğu'nun ve Talmont Prensligi'nin sahibiydi ve o dönemlerde bir sanatçı için bu tür şeyleri bilmek çoğunlukla anatomi bilgisinden daha önemliydi–, “Prensim, o onur bana ait olduğu gibi Fransız aristokrasisinin en ünlü kumandanlarından birini karşılamaktan büyük mutluluk duyuyorum. Majesteleri nasıllar?”

La Trémouille, maiyetiyle birlikte üst kata ayak bastığı sırada, “Duyduğum kadarıyla kral iyi,” dedi ve bir saldırı durumunda alt kattaki insanların başlarından aşağıya kızgın zift dökmeye yarayan Floransalı soyluların evlerine özgü yerdeki deliklere takdirle baktı. “Ya siz efendim?” diye sözlerini sürdürdü sonra, “Siz nasılsınız?”

Leonardo küçük bir salonun kapısını açarak, “Çok iyiyim,” dedi. “Şu an bizzat gözlerinin içine baktığım Savaş Tanrısı’nın sağlığı hakkında da bilgi edinmeme umarım izin verirsiniz?”

“Ben de,” dedi La Trémouille, maiyetiyle birlikte salona girip burada da zemini kaplayan mavi beyaz mozaiklerin arasında zift ocaklarının varlığını beğeniyle saptarken, “ben de daha iyi olamazdım. Bana az önce yalnızca Zeuksis’i, Protogenes’i ve Apelles’i değil, hünerli volkanı bile gölgede bırakan bir sanatçıyla tanışma şerefi bahşedildi!”

Leonardo, “Ancak Ekselanslarınızın boynuzladığı adamın dünyaca ünlü kirliliği karşısında bunu ancak mütevazı bir şan olarak değerlendirebilirim,” dedi.*

Ressama yağdırdığı iltifatları maiyetindeki din adamlarından birinden öğrenip ezberlemiş olan mareşalin, ne Aphrodite’nin kocasını kaplayan kir tabakasından ne de kendisinin Mars kimliğiyle adama karşı bizzat işlediği söylenen zina suçundan haberi vardı; mareşal, ressamın hangi kirli kocayı ve hangi hanımefendiyi ima ettiğini, bunu bir pohpohlama olarak mı kabul etmesi gerektiğini, yoksa Leonardo’nun kendisiyle dalga mı geçtiğini anlayamadığı için ona sert bir bakış atarak şöyle dedi:

“Tanrı aşkına, efendim, şerefim üzerine yemin ederim ki ne demek istediğinizi anlayamadım! Ama anlasaydım da söylemezdim. Zira bir şövalye boşboğaz değildir. Biz en iyisi başka şeylerden konuşalım. Ama sizi önce benimle sefere çıkma onurunu bana bahşeden asilzadelerle tanıştırayım.”

“Bundan daha büyük bir arzum olamaz,” dedi Leonardo.

“Kendileri,” diye sözlerini sürdürdü Mareşal, “Villeneuve Kontu, Goutaut-Biron Kontu ve Jarnac Kontudur, ayrıca Costé de Triquerville, Plessis, Chauvelin ve Bridieu Lordlarıdır, bir

* Leonardo da Vinci burada Yunan mitolojisinde Hephaistos’la evli olan aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite’nin zina yaparken yakalandığı savaş tanrısı Ares (Mars) ile La Trémouille arasında esprili bir benzerlik kuruyor. (e.n.)

de Châteaudun Vikontu ve ünlü Fransız savaş kumandanı du Val de Bonneval'ın yeğeni genç Bougainville Lordudur. Beni size getirme görevini üstlenen Floransalı asilzadeleri tanıyor-sunuzdur.”

“Beyler,” dedi Leonardo, “emrinize amadeyim.” Mareşalin adlarını zikrettiği süvariler de önce reverans yaptılar, ardından tam önlerinden geçmekte olan insanlara isteyerek yol vermeye hazırlanan bir tavırla kılıçlarına yaslandılar. Ancak geçen kimse yoktu ve bir sessizlik oldu. Zira tanışmaktan duyulan onur ve mutluluk karşılıklı dile getirildikten sonra neden söz edeceklerini bir süre kimse kestiremedi. Bu arada uşaklar içeri girip yiyecek içecek ikram ettiler ve La Trémouille salonda göz gezdirerek şöyle konuştu:

“Efendim, bize şimdi bir de atölyenizi görme ayrıcalığını bahşeder misiniz?” “Atölyemi mi?” diye yanıtladı Leonardo, “Zaten atölyemde bulunuyorsunuz, Monsenyör.”

Birkaç parça möbleyle döşenmiş ve arka kısımda bir perdeyle biten bu salon gerçekten de Leonardo'nun atölyesiydi. Duvarlara birkaç boş sandalye yaslanmıştı ve bir sandığın üzerinde birkaç mektup, şiir ve tahkimat, savaş aletleri, kanallar ve benzeri şeylere dair tasarımlar içeren çizimler duruyordu. Hepsi buydu.

Çünkü Leonardo çağının sadece en mükemmel değil –muhtemelen tam da bu yüzden– en dalgın ve en tembel insanlarından biriydi aynı zamanda. Az çok onun olduğu kabul edilen, ancak birkaç üstünkörü eskiz dışında kendinden bir şey katmadığı onlarca tablo mevcuttur. Bunların tamamlanmasını başkalarına bırakmıştır. Bronz, taş ve pişmiş kil olmak üzere heykelin her türünü denemiştir, ancak neredeyse hiçbirini tamamlamamıştır, sonunda bitirdiği az sayıdaki heykelin çoğu da zamanla tahrip olmuştur. Hepsine başlamış ama neredeyse tamamını yarım bırakmıştır ve asıl işi yerine başka şeylerle uğraşmıştır. Gerçekte hiçbir şeyin tamamlanamayacağını anlamıştır belki de. Tamamlanmış hiçbir ya da neredeyse hiçbir eseri yoktur. Mevcut az sayıdaki eser de sonuçta taklit olabilir.

“Nasıl olur efendim,” dedi La Trémouille yüksek perdeden, “buranın atölyeniz olduğunu mu söylüyorsunuz? İnanın, çok farklı hayal etmiştim! Ben bir savaş meydanından ayrılırken –ki orası bir anlamda atölyemdir benim–, kesik kafaların, kol ve bacakların meydana nasıl saçılıp bir tarz oluşturduğunu görmelisiniz! Tablolarınız, heykelleriniz, halihazırda üzerinde çalıştığınız taslaklar nerede peki?”

“Şu sıralar böyle şeyler üzerinde çalışmıyorum,” diye yanıtladı Leonardo. “Ya da en azından sanatsal çabalarımı sürdürmeye fırsat bulamadım henüz. İki yıl boyunca Valentino Dükü’nün mühendisliğini yaptım. Floransa ordusu için kuşatma silahları ve başka askeri teçhizatlar tasarlamak üzere çağırıldığım Pisa yakınlarındaki askeri kamptan geçenlerde döndüm. O zamandan beri de başka uğraşlar zamanımı alıyor.”

“Bu uğraşların türünü sormama izin verir misiniz?”

“Müzik, anatomi ve biraz da felsefeyle ilgileniyorum,” dedi Leonardo. “Aşkın özünü dizelerle betimlemeyi denedim ve aşkın fiziksel temellerini incelemek için benim atölyeme de kolların ve bacakların saçılmasına yol açan bir şeye, iki kadın cesedi üzerinde deneyler yapmaya başladım. Ancak kayda değer bir şey bulamadım.”

Mareşal, “Bunu ben size önceden söyleyebilirdim, efendim,” dedi. “İnsanın gerçekten bulmayı umduğu tek şeyin dirençsizlikle karşılaşmak olmadığı bir yerde bir şey bulacağınıza inanmanız nasıl mümkün olabildi? Eğer Parisli kadınlar bile kırılğan değilse, iki ölü İtalyan kadından ne beklediniz ki? Peki sonuç olarak ne yaptınız?”

“Bu işten vazgeçtim.”

“İşte bunu yapmayacaktınız,” dedi mareşal. “Onun yerine benzer araştırmaları Âdem’le Havva’dan beri sürdüren ve hâlâ vazgeçmemiş olan bütün insanlığı örnek almalıydınız. Zira yemin ederim ki, bu araştırmalar doğru nesneye uygulandığında oldukça eğlencelidir! Peki bunun yerine neyle meşgulsünüz?”

“Deniz dibine inilen bir gemi, bir de göğe çıkılabilen bir gemi çizdim.”

“Aman efendim,” dedi mareşal, “bana öyle geliyor ki, bunun elle tutulur bir yanı var! Bu tür gemileri iyi bir ata tercih ettiğimden değil gerçi, ama insan düşmanlarını bunlara binmeye ikna edebilir, onlar da ya suda boğulurlar ya da havadan yere düşüp boyunlarını kırarlar. Valentino da” –Cesare Borgia’yı kastediyordu– “size bu buluş için minnettar olurdu. Henüz onun hizmetindeyken bunu ona sunmalıydınız.”

“Suyun ve havanın yoğunluğu ve akışı üzerine yaptığım araştırmalar beni başka yollara yöneltti ve devamında Tanrı’nın ağırlığı sorusu düşüncelerimi birkaç gün meşgul etti,” dedi Leonardo.

“Ee, neymiş bakalım ağırlığı?” diye sordu mareşal; kendisiyle alay etmeye çalışan biriyle karşı karşıya olduğu izlenimi artık gitgide arttığı için o da görüşmeyi eğlenceli bir boyuta taşımaya kararlıydı. “Nasıl bir sonuca vardınız, Bay Şakacı?”

“Hiçbir sonuca elbette,” diye yanıtladı Leonardo. “Zaten niyetim bir sonuca varmak değildi. Çünkü kim bir sonuca varabilir ki, hele konu böyle Tanrı olursa! Ben de düşüncelerimi ona vakfetmenin keyfini yaşamakla yetindim. Hepsi bu.”

“Ee, başka bir şey yapmadınız mı?” diye sordu La Trémouille kaşlarını kaldırarak.

“Yaptım tabii. Naiad’ların, Dryad’ların, griffonların, ejderhaların, tekboynuzların ve diğer nadir yaratıkların doğasını inceledim.”

“Evet,” dedi mareşal, “bu iyi ve son derece faydalı! Ancak sıradan hayvanların özelliklerini de araştırıyor musunuz?”

“Hayır,” dedi Leonardo. “Zira bunlar herkesçe malum.”

“Öyle mi diyorsunuz? O halde örneğin bir sineğin kaç bacağı olduğunu söyler misiniz bana?”

“Sineğin bacağı mı?” diye yanıtladı Leonardo. “Dört, tabii!”

“Hayır,” dedi mareşal, “altı. Bilmeyeceğinizi tahmin etmiştim zaten!”

“Monsenyör,” dedi Leonardo, “bir sineğin kesinlikle dört bacağı vardır, daha fazla değil.”

“Ve ben sizi temin ederim ki, efendim,” dedi mareşal, “altı bacağı vardır ve bunlardan hiçbirini sizin için azaltmam.”

“Gençliğimde,” dedi Leonardo, “alıştırma olarak yazdığım, çeşitli hayvan türlerini işleyen bir kitapta ayrıntılarıyla anlatmıştım, bir sineğin dört bacağı...”

“Altı, efendim! Her okul çocuğunun yapısını bakıp anlayabileceği bir nesne hakkında fikir ayrılığına düşerek gözleri ikimize çevrilmiş dünyaya daha fazla eğlence sunmamak için, izninizle bir sinek yakalatmak ve size bacaklarını bizzat saymanız için fırsat tanımak istiyorum. Bougainville Lordu! Süvarilerimin en genci sizsiniz. Çok rica ederim, bize bir sinek yakalayın!”

Mareşalin kendisine hitap ettiği genç adam verilen görev karşısında ilk anda şaşırdı. Ancak kendini hemen toparlayıp esprili bir tonda, “Ne fazla ne eksik mi, Monsenyör? Seve seve,” diye karşılık verdi.

Ancak Mareşal, “Bridieu Lordu’nun omzunda,” dedi çok sert bir sesle, çünkü verdiği emirlerin tam anlamıyla ciddiye alınmamasına göz yumamazdı; “şu an Bridieu Lordu’nun omzuna konmuş bir sinek görüyorum. Sayın Bridieu, sakın kıpırdamayın lütfen!” Bunun üzerine Bougainville Lordu sineği yakalamak üzere Bridieu Lordu’na yaklaştı. Gelgelelim, Bougainville Lordu’nun yaklaştığını fark eden sinek, Bridieu Lordu’nun omzundan havalanıp odanın içinde vızıldayarak uçmaya başladı; peşine düşen Bougainville Lordu ve diğer süvariler ona tüylü şapkalarıyla vurmaya çalıştılar. Sinek salonun arka kısmındaki perdenin arkasına kaçınca Bougainville perdeyi kenara çekti.

Bougainville, harikulade bir parıltıyla karşılaştı. İlk anda, gözünün ateşten ya da mücevherlerden kamaştığını sandı. Ancak ışıltı, bir koltuğa çaprazlamasına yaslanmış ve pürüzsüzlüğünden dolayı ahşap ya da metal üzerine yeni teknikle yapıldığı anlaşılan, yani artık sadece yumurta akıyla değil, aynı zamanda belli yağlarla bolca verniklenmiş bir tablodan yayılıyordu.

Aşağı yukarı üç karış yüksekliğinde ve iki karış enindeydi, belki biraz daha büyük olabilirdi, eğreti bir çerçeveye oturtulmuştu ve kolları Hint sarısı olan, gümüş ışıltılı mavi bir elbise giymiş genç bir kadını tasvir ediyordu. Yüzü, tabloyu inceleyen kişiye dönük olan kadın, hafifçe sola, yani Bougainville'in durduğu tarafa bakarak gülümsüyordu. Narin gölgelerin ya da tüllerin ardından da olsa gülümsemesi büyüleyici ve esrarengizdi, bu gülüşten gözleri kamaştıran bir ışık yayıliyordu, ayrıca gök mavisi ırmakların göğe yükselen dağlara şerit misali dolandığı tablonun arka planındaki mavilik cennetin parıltısından daha muhteşemdi.

Bougainville'in kadına bakmak için çok kısa bir zaman fırsatı oldu, ressamın elini hemen omzunda hissetti ve önüne tekrar perde çekildi.

"Neydi bu?" diye sordu Bougainville şaşkınlık içinde.

"Hiç," dedi Leonardo, kolunu genç adamın omzuna doladı ve onu yeniden salonun orta kısmına götürdü. "Bir resim. Hepsi bu."

"Bir resim mi?" diye sordu Mareşal. "Neyin resmi? Görebilir miyim?"

"Henüz tamamlanmadı," dedi Leonardo. "Üzerinde arada sırada çalışıyorum hâlâ."

"Ama yine de bir göz atabilir..."

"Atmasanız daha iyi olur, Monsenyör. Henüz çok eksik var. Hiçbir şey değil."

"Satar mısınız peki? Kralımın açık arzusu ve isteğidir..."

"Olabilir. Ancak tamamlamadan satmam, ama şunu henüz bilmiyorum..."

"Ücretten memnun kalırsınız," dedi mareşal. "Bir kente küçük bir katkı sağlanabilir, ayrıca..."

"Peki kim bu kadın?" diye haykırdı Bougainville. "Adı nedir?"

Leonardo bir an duraksadıktan sonra, "Gioconda," dedi.

"Kimdir o?"

"Aman önemli biri değil."

“Efendim,” diye ısrar etti Bougainville, “bir soru daha sormama izin verirsiniz...”

“Soru almıyorum, efendim!”

Özünde sonuçsuz kalan ve devamında uğursuzluk getireceği çok geçmeden ortaya çıkacak olan bu ziyaret böylece son buldu. Artık sinekten ve bacaklarının sayısından söz edilmiyordu. Mareşal, ressamla başka konularda bir süre daha sohbet ettikten sonra salondan çıkıp evden ayrıldı ve atına bindi; Bougainville’in ise onu ve diğerlerini izlemekten başka seçeneği kalmamıştı.

endileriyle aynı adı taşıyan önemli bir denizci sayesinde iki yüz yıl sonra hayli ünlenecek bir aileden gelen Philippe de Bougainville, Mareşal La Trémouille'in sancaklarının izinde İtalya'ya gittiğinde yirmi üç yaşındaydı. Yabancı kadının resminden olağanüstü etkilendiği için dönüş yolunda Floransalılardan kadının kimliğine dair etraflı bilgi topladı. Genç kesim, Gioconda diye birini tanımadığını söyledi gerçi, ancak adına bakılırsa kadın Giocondo adlı adamın karısı ya da bir akrabası olmalıydı; Floransa'da bu adı taşıyan yalnızca bir kişi vardı, tam adı Francesco del Giocondo'ydu ve Bargello* yakınlarında oturuyordu. Ancak adam eşini kaybetmişti. Gençlerin görme fırsatı bulamadıkları resim, adamın karısını ya da karılarından birini tasvir ediyorsa –zira adam üç kez evlenmişti– o zaman resimdeki kadın ölmüştü, adamla aynı adı taşıyan başka bir akrabasını da tanımıyorlardı. Hem adamı da pek gördükleri yoktu. Gerçi soyluydu, birkaç makamın sahibi olmasına rağmen ortalarda nadiren görü-

* Vaktiyle kışla ve hapisane olarak kullanılan Bargello Palace, günümüzde bir sanat müzesidir (ç.n.)

nürdü. Leonardo'nun artık hayatta olmayan bir kadının tablosunu yapmış olması genç Bougainville'e imkânsız göründü. Tamamen araştırmalarla geçirdiği günün devamında Giocondo'nun üç eşinin öldüğünü başka kaynaklardan da duydu; Caesar Borgia'nın gizli kâtibi Agapito Gherardini'nin bir akrabası olan son eşi Mona Lisa di Antonio Maria di Noldo Gherardini iki yıl önce, 1501 yılı veba salgınında ölmüştü ve Giocondo daha sonra tekrar evlenmemişti.

Bougainville bunun üzerine derinden âşık olduğunu kendine itiraf ettiği tablonun ya da daha doğrusu bu tabloya modellik yapmış kadının başka birini temsil ettiğine kanaat getirerek onunla tanışmaya karar verdiği için, aralarında geçen sohbeti Leonardo'nun nahoş bir tarzda sonlandırmış olmasına karşın ressamı ertesi gün yeniden ziyaret etti.

Bougainville, Via Ghibellina'ya ulaşır da Vinci'nin evine yaklaştığında tekrardan garip bir şekilde buradan yayılan, yine hem çalınır hem söylenen bir dans şarkısı olan müzik, genç adam binaya girdiğinde bu defa susmadı. Bougainville, tek başına ve yaya olduğu için muhtemelen fark edilmemişti. Kimseyle karşılaşmadan hole ulaştı, merdivenlerden yukarı çıktı ve sahanlıkta durdu.

Müzik, Leonardo'nun mareşali bir gün önce kabul ettiği salondan geliyordu.

Bougainville, bir anlık duraksamadan sonra salonun kapısını açınca gördü:

Bir gün önce kendisinin araladığı perde tamamen kenara çekilmişti ve sırtı kapıya dönük olan Leonardo bir sandalyede oturuyordu; zanaatkârların içine aletlerini koyup, bir kayışla omuzlarına astıkları türden, ancak boyalarla dolu bir kutu önünde yerde duruyordu; sağ elinde ise küçük bir fırça destesi tutuyor ve karşısında başka bir sandalyeye yaslı olan Gioconda tablosuna bakıyordu. Bu, oldukça doğaçlama bir resim yapma tarzıydı, ayrıca anlaşılan bir gün önceki müzisyenler o resim yaparken müzik çalıyordu. Soytarılar da oradaydı. Dans edip perende atıyorlardı.

Bu insanların Leonardo'nun karşısında değil de, onları göremeyeceği bir biçimde arkasında dans etmeleri sonucu ortaya tuhaf bir sahne çıkmıştı, yani Leonardo onları hiç göremezken bir anlamda resimdeki kadın görüyordu. Ayrıca Leonardo çalışmıyordu, garip bir kasılma, asil denebilecek istemsiz bir duruşla hareketsiz oturuyor, boş olan sol elinin parmaklarıyla müziğe tempo tutuyordu sadece.

Resmin olağanüstü ihtişamına bir kez daha vurulan Bougainville de müzisyenler onu fark edip şarkıyı yarıda kesinceye kadar kımıldamadan durdu.

Ressam, telaşla arkasına döndü ve bir anda ayağa fırladı.

Bougainville'i karşısında görmekten büyük mahcubiyet yaşıyor gibiydi, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Efendim," diyebildi birkaç saniye sonra, "tekrardan şeref vermenizi acaba neye borçluyum?" Elindeki fırçaları kutuya attı ve sert bir el hareketiyle müzisyenlere ve iki soytarıya salondan çıkmalarını işaret etti. "Bu insanların varlığı için kusura bakmayın," diye aceleyle ekledi. "Ancak konuk beklemiyordum. Yeniden ressamlık denemelerine başlamıştım, gelgelelim çalışırken sıkılıyorum ve bu insanlar kafamı dağıtmama yarıyorlar." (Anlaşılan onların bir gün önce fark edilmiş olabileceklerini unutmuştu.) "Via, via!" diye bağırdı ve eşyalarını zaten toplamış olan müzisyenler ve oyuncular salonu terk ettiler. Perdeyi de yeniden resmin önüne çekmeye hazırlandığı sırada, Bougainville koşarak yanına gelip koluna atıldı. Genç adamın adımları öyle sessiz ve hafifti ki, insan onun elindeki şapkanın tüylerinin zemine bir kuş kanadı gibi dokunuşunu hissettiğini sanabilirdi.

Bougainville'in doğal bir zarafet ve gençlik coşkusuyla "Yapmayın!" diye yalvarırken takındığı tavır ressamı etkiledi. "Dünden beri düşüncelerimi mütemadiyen meşgul eden bu harikulade insanı hiç değilse birkaç dakika seyretmemi bana çok görmeyin, efendim. Ziyaretimin aslında kendisine yönelik olduğunu size açık yüreklilikle itiraf ediyorum. Yoksa değerli vaktinizi ikinci kez almaya başka türlü cesaret edemezdim.

Davranışım size çocuksu gelebilir, ne var ki bir sanat eserinin güzelliği ile bir modelin güzelliği arasında ayrım yapmayı ben beceremem. Kim bu model? Yalvarırım efendim, söyleyin artık! Dün onun Francesco de Giocondo'nun karısı olduğunu ifade etmiştiniz, ancak..."

"Nasıl?" diye şaşkınlıkla onun sözünü kesti Leonardo. "Onun Giocondo'nun karısı olduğunu mu söylemişim?"

"Elbette! Dediniz ki..."

"Ser Francesco'nun karısı mı dedim?"

"Tam da öyle dediniz."

"Ah," dedi Leonardo yüksek perdeden, "Ser Francesco onun kocasıdır demedim tabii ki! Sadece onun Gioconda olduğunu söyledim."

"Tamam işte! Ancak Mona Lisa ölmüş. Öleli iki yıl olmuş, Ser Francesco'nun diğer iki karısı da çok uzun zaman önce ölmüşler."

"Nasıl yani, önceden iki karısı daha mı varmış?"

"Evet. Mona Vanna ve Mona Bice."

"Öyle mi? Bundan hiç haberim yoktu," diye mırıldandı Leonardo. "Peki siz nereden biliyorsunuz bunu? Hem benden istediğiniz nedir? Ayrıca oturarak beni şerefendirir misiniz?" Hemen iki sandalye çekti.

Bougainville, sandalyeye oturup tüylü şapkasını dizlerine koyduktan sonra, "Sayın Leonardo," dedi, "bu kadının kim olduğunu yalvarırım söyleyin! Çok yalvarıyorum! Ser Francesco'dan başka birinin karısı mı? Başka bir kentte yaşayan akrabalarından biri mi? Ya da kendi sevgiliniz olduğu için mi bana açıklayamıyorsunuz, kim bu kadın?"

"Sayın delikanlı," dedi Leonardo hoşgörülle, "bir sevgilim olsaydı onu sizinle tanıştırmaktan zevk duyardım. Güzel bir çift ortaya çıkardı ve ben kendi aleyhime de olsa böyle bir çifti görebilmek için elimden geleni yapardım. Çünkü genellikle çok çirkin çiftler görürüz. Gelgelelim korkarım ki, çok arzuladığınız anlaşılan bu tanışmaya nail olamayacaksınız. Ser Francesco'nun karısının öldüğünü kendiniz söylediniz."

“Yani resimdeki kadın gerçekten Gioconda mı?”

“Evet.”

“Ve Mona Lisa gerçekten öldü mü?”

“Kuşkusuz.”

“O halde,” diye haykırdı Bougainville acısını anlatan bir hareketle, “o halde mezarı başında ağlamaktan başka çarem kalmıyor! Zira onu bulduğumu sandığım anda çoktan yitirmiştim bile. Ama siz efendim, onu tanımış, onunla konuşmuş ve aynı havayı solumuş biri olarak onun hakkında ne biliyorsanız anlatın bana, en küçük ayrıntısına kadar anlatın, ben bu rayihadan sizin tablonuzdan bile daha muhteşem bir tablo yaratacağım.”

“Ah,” dedi Leonardo kaşlarını kaldırarak, “o kadını üstün-körü tanıyabildim yalnızca, buradaki resim ne ona ne de başka birine ait. Doğrusunu isterseniz, onu resmetmek istemiş olsaydım bile başka birinin resmi ortaya çıkardı. İnsan daima gerçekte var olmayan kadınları resmeder ve gerçekten sevdikleri de sadece bu kadınlardır. Bu resmin yine de o kadınla bir benzerlik taşıması elbette mümkündür. Bu Gioconda’nın ve başka bir kadının... isim benzerliği nedeniyle kimi anıları belki çağrıştırması... Benim bu kadına Gioconda dememin tek sebebi gülümsüyor olması, zira bu kelime İtalyancada neşeli veya gülümseyen anlamına gelir. Mona Lisa başka bir kadındı. Ancak tam da bu yüzden bu başka, gerçek kadının anısının kurgulanmış resme yansımış ve hayali figürün içinden geçmiş olması bütünüyle ihtimal dışı değildir... Çünkü içimizden çıkıp dile gelenin, bizim yerimize yazı yazanın, fırçamızı yönetenin ne olduğunu, belki çoktan sönmüş kim bilir kaç yaşamın içimizde hâlâ kol gezip gezmediğini hiçbirimiz bilmiyoruz. Oysa gerçekte...”

Bougainville ayağa kalkmıştı. Resmin sola çevrilmiş gözle-rinin kendisine bakmasını sağlamak için biraz sağa çekilerek, “Eğer onun resmi olduğunu düşündüğüm bu kadının öldüğünden emin olmasaydım, yıllar önce gömüldüğünü bütün kent bilmeseydi, onun yaşayan herhangi birinden daha canlı olduğuna yemin edebilirdim. Bu gözlerin artık görmediği, bu

göğsün artık nefes almadığı, bu dudaklardaki gülümsemenin artık canlı olmadığı, çoktan ölümsüzlüğe geçtiği inanılır şey değil! Ben...”

“O gülümseme,” diyerek sözünü kesti Leonardo; ayağını boya kutusuna dayamıştı, öne eğildi, yerdeki fırçaları aldı ve sonra teker teker yine yere bıraktı, “o gülümseme ölümsüz değil, henüz tamamlanmadı, hepsi bu.”

“Ama harikulade,” dedi Bougainville.

“Hayır, değil. Gerçi kadınlar en tamamlanmış, en kusursuz yaratıklardır, gülümsemeleri ise en kusursuz halleridir. Kadın gülümsemesi kusursuzluğun ifadesidir adeta. Hareket eden ne varsa çarpıktır, duran ne varsa gülümser. Ancak kusursuzun kusurlu tasvirinden daha gülünç olan bir şey yoktur ve ben bu kadının gülümsemesini doğru şekilde resmetmeyi bir türlü başaramıyorum. Her gülümseme bir bilmecedir, sadece kendi içinde değil, her bağlamda. Ne var ki ben bu bilmecenin çözümünü bilmiyorum. Kadının neye gülümsediğini bilmiyorum. Burada müzisyenlerle ve soytarılarla karşılaşmak sizi şaşırtmıştır, efendim. Bu kadının bu insanların müziğine ve dansına gülümseyebileceği hayaline kendimi kaptırdım. Onlara, tabloyu eğlendirme ve benim yaratmayı başaramadığım etkiyi yaratma görevini verdim diyebiliriz. Çünkü resmin ifadesini anlamsız buluyorum. Gerçek, hatta en sıradan bir kadının gülümsemesi, en büyük ressamın onu resmetme çabalarından bile daha kusursuzdur. Sanatsal alanda kusursuzluk yoktur belki de. Muhakkak yoktur. Sadece hakiki olan kusursuzdur.” Ardından ekledi: “Bu resimdeki kadın hakikat olmadığı sürece, gerçek anlamda gülümsemeyecektir.”

“Ama,” diye mırıldandı Bougainville, “bu kadın benim için yeterince hakiki. En cazibeli sevgilinin kaybına duyacağım acı, bu kadının artık hayatta olmamasından duyduğum acıdan daha büyük olamaz.”

“Yani bu tabloya gerçekten âşık mı oldunuz?”

“Tabloya değil,” dedi Bougainville. “Kadına.”

“Bu, en azından bu durumda aynı şey.”

“Evet, sizin için öyle, efendim,” dedi Bougainville. “Ancak benim için değil.” Sonra önüne bakmaya başladı. “Ama,” diye ekledi yerinden doğrulurken, “geri gelmeyecek olanı müzakere etmenin bir yararı yok. Ayrıca korkarım sizi gereğinden fazla rahatsız ettim. Habersiz gelişimi, sorularımı ve budalalığımı bağışlayın. Hayallerin, sizin ve benim hayallerimin hayattan çok daha gerçek olduğuna sayın.”

Tabloya bir daha bakmadan eğildi ve duygulandığını gizlemeye çalışarak salonu terk etti.

ona Vanna, Mona Bice del Gioconda ve Ser Francesco'nun küçük yaşta ölen bir kızı Santa Maria Novella Basilika'sının dış duvarında gömülüydüler; Mona Lisa ise Santa Croce'de, önde gelen soylu bir aileye mensup olması nedeniyle doğrudan kilisenin içinde, sağ nefitte yatıyordu.

Mezar, Baroncelli Şapeli olarak bilinen yapı ile kutsal eşya odasının girişi arasındaki duvarda yer alıyordu. Duvara, dönemin zevk anlayışına göre çerçevelenmiş, üzerinde Bougainville'in anlamadığı Latince bir yazı bulunan mermer bir levha oturtulmuştu. Bougainville, onu peşi sıra takip eden bir hizmetliyle birlikte, koyu kırmızı güllerden bir araya gelen büyük bir çelenk taşıyarak kiliseye girdiğinde saat öğlen civarı olmalıydı; ancak geç kalkanlar için düzenlenen, o zamanlar parfümlü ayin olarak tanımlanan seçkin ayinlerden biri hâlâ devam etmekteydi; bu ayine katılanların çoğu soylu kesimden, pahalı giyimli ve parfüm sürmüş insanlardı ve aslında sadece kendilerini göstermek amacıyla gelirlerdi, diğerleri de eleştirmek ve birbirleriyle sohbet edip gülmek için oradaydılar. Rahibi ya da mihrapta neler olup bittiğini umursayan yoktu.

Bougainville şık, şakalaşan ve hep bir ağızdan konuşan kalabalığı görünce rahatsız oldu; kadınların kendisine yönelttiği bakışları umursamadı, ona hemen yer açmak istemeyen beyefendileri isyanlarına aldırmadan yana itti ve Mona Lisa'nın mezarının yerini sorup öğrendi.

Mezarı güllerle donattı. Sonra karşısına geçip gözlerini mezara dikti.

Dönüş yolculuğuna kadar yalnızca mezarın başında huzura ereceğini, sürekli orada durup ölmüş kadını düşüneceğini sanmıştı. Ama şimdi orada dururken onu buraya neyin getirdiğini ve aslında orada ne aradığını garip bir şekilde anlayamadı.

Mona Lisa'nın tablosunun karşısına geçtiğinde onun öldüğüne inanmamıştı. Şimdi mezarının başındayken kadının onun için herhangi bir biçimde hâlâ yaşadığına inanmıyordu artık. Yabancı bir kadına ait şu mezarı güllerle donatmış olması ona ansızın bir taciz, başkalarının en mahrem meselelerine sorumsuzca müdahale gibi göründü; o sırada kadının bir akrabasına, hatta kocasına yakalansa kesinlikle verecek bir cevap bulamazdı; güllerin kırmızısı gözlerini acıtınca arkasına döndü ve bakışlarını süslemeli duvarlarda, duvara asıllı halılarda, parlak renklerdeki çatı kirişlerinin hemen kenarında uzun sıralar halinde asılı olan boğa derisi kaplı kireç ağacından alacalı üçgen levhalarda gezdirdi.

Baroncelli Şapeli'ne de şöyle bir baktı. Burada da mezarlar, halılar, levhalar vardı. Ancak tekrardan önüne döndüğünde şapeli kiliseden ayıran duvarın tuhaf bir şekilde ince olması dikkatini çekti. Nefe geri döndü, girişin solundaki bu ince duvarın içinde bir mezar olmadığını anladı. Ama Mona Lisa'nın mezarı girişin sağında bulunuyordu.

Daha da sağda, kutsal eşya odasına giden koridorun bitişiğinde çok daha eski zamanlardan kalma bir mezar daha vardı, ancak oldukça kalın olan kilise duvarının içine gömülüydü. Ser Francesco'nun karısının mezar levhasının arkasındaki duvar ise en çok bir buçuk arşın kalınlığındaydı, hemen sonra şapelin iç kısmı başlıyordu.

Bougainville bu duvara baktı ve ölünün buraya nasıl gömülebildiğini anlayamadı, tabii ayakta gömülmediyse, diye düşündü; bu da ihtimal dışıydı ve geleneklere aykırıydı; ya da mezar, kilise zemininin altında yer alıyordu ve duvara yalnızca levha asılmıştı. Ama böyle bir durumda yazılı mezar levhası muhtemelen zemine yerleştirilmiş olurdu.

Bougainville irkildi ve kalbi sanki biri kavrayıp sıkılmış gibi atmayı bıraktı. Şapelin içine doğru iki adım attı, tekrar geri döndü ve bakışlarını amaçsızca duvarın üzerinde gezdirdi.

Yetişkin bir kadının buraya gömülmüş olabileceği ona imkânsız göründü, çünkü duvar kalınlığının iki metreden fazla olması gerekirdi. Aksi halde bir kadının mezarı olabilecek bir yer yoktu bu duvarın içinde. Peki kadın buraya defnedilmediyse neredeydi?

Bougainville, bu kadının öldüğünü kabullenmeyen ruhsal durumuna bağlı olarak herhalde en baştan beri başka her olasılığı derhal elemiş ve tek bir konu dışında, kadının yaşadığı olasılığı dışında başka hiçbir şeyi araştırmamıştı.

İçinde kıyametler koparan bir ses; bir insan onun olduğu iddia edilen bir mezarda yatmıyorsa, bu mezarın ölçülerinin yetersiz olması sebebiyle zaten yatamazsa, o zaman ölmemiştir, diyordu! Bir ressam bir kadının resmi üzerinde hâlâ çalışıyor ve insan o kadına bakınca onu gerçekte iki adım ötede görüyormuş gibi hissediyorsa, soluğu kesiliyorsa, o zaman bu ressam Leonardo bile olsa, hayal âleminde bir tablo olamazdı bu ve kadının iki yıl önce ölmüş olması imkânsızdı. Ressam, kadının ona artık modellik yapmadığını savunarak yalan söylüyordu ve Giocondo kadına bir mezar yaptırarak bütün dünyayı kandırıyor demekti! Bu muhteşem kadının mevcudiyetini gizlemek için bu ikilinin ne gibi gerekçeleri olduğunu bilemem, kocasının onu neden sakladığını ve nerede sakladığını da bilemem. Onu muhtemelen evinde hak etmediği koşullarda işkenceyle esir tutuyordur. Neden? Kadın onu aldatmış olmalı. Kendisine ihanet eden kadını öldürmek yerine, onu diri diri gömme cezasına çarptıran,

kendisinin ve kadının ayıbını itiraf etme yürekliliğini göstere-meyip ondan gizli işkencelerle intikam alan bir adam; kadın nasıl biri olduğunu anladığında, ona ihanet etmek zorunda kalmıştır. Başka türlü olamaz. Ve adam şimdi, bu büyüleyici yaratıktan onu içine kendi düşürdüğü çaresizliğin öcünü acımasızca alıyor!

Bougainville, hemen kadını kurtarmak için elinden ne geli-yorsa yapmaya karar verdi. Ancak keşfini kentin idari makam-larıyla paylaşmanın hata olacağını düşündü. Bu insanlar gözlerinin önünde olup biten menfur olayı inandırıcı bulmaz ya da kavrayamaz, aksine yüzüne gülerlerdi. Zaten ressam tarafından kandırıldıktan sonra bir de herkesin önünde gülünç duruma düşmeye hiç niyeti yoktu. İtalya'daki siyasi kargaşa nedeniyle belli manevralar yapmaya zorlanmış olan generale, La Trémouille Lordu'na açılmayı da uygun bulmadı. Birkaç dostuna başvurmak, onların ve hizmetkârların yardımıyla Giocondo'nun evini basmak, arama yapmak ve bahtsız kadını kurtarmak ona en iyi yol olarak göründü.

Ancak bu adımı atabilmek için önce davasından tamamen emin olması, en azından şimdi olduğundan daha emin olması gerektiğini düşündü. Gioconda'nın onun olduğu söylenen mezarda yatıyor olma ihtimali her şeye rağmen az da olsa vardı.

Böylece tahminlerinin doğruluğuna bizzat kanaat getirmek için mezarı gece açmaya karar verdi.

Öğleden sonrasını kısmen, sevdiği kadının perişan duru-munu öfkeyle düşünüp kahrolarak, kısmen de onun yaşadığı, onu göreceği ve onunla konuşacağı hayaliyle mutluluktan şaşkın halde geçirdi. Sonra yanılmış olabileceği ve kadının gerçekten mezarda yattığı korkusu içini yine sardı. Ona sonsuz gibi gelen günün ardından akşam karanlığı çöktüğünde gerekli aletleri paltolarının altına saklamış iki yardımcısıyla birlikte Santa Croce'ye çoktan varmıştı bile. Üçlü, kilisenin kapıları kapatılınca kadar yan sunaklardan birinin arkasına saklandı, sonra çıkıp mezarı açmaya koyuldu.

Sunaklardan birinden aldıkları birkaç mum kalıntısının ışığında söktükleri yazılı levhanın arkasında duvarla örülü mezar girişini buldular. Duvarı kırıp içeriye mum ışığı tuttular: Bougainville yanılmamıştı: Mezar boştu.

uraya çok eski zamanlarda ölü doğmuş ya da doğumdan kısa bir zaman sonra ölmüş bir bebeğin cansız bedenini gömmüş olabilirlerdi. Çünkü alan ancak bir arşın derinliğindeydi. Ser Francesco bu mezarı satın almış ve burada karısının yattığına herkesi inandırmıştı. O tarihlerde veba yüzünden hüküm süren genel karmaşa sebebiyle, ayrıca cenaze törenine katılmaya neredeyse hiç kimse cesaret edemediğinden, bu hile ne fark edilmiş ne de sonradan herhangi bir şüphe duyulmuştu.

Ancak Bougainville tamamen emin olmak istediğinden mezarın önüne döşenmiş zemin taşlarını da kaldırtıp toprağın iyice karıştırılmasını istedi. Ancak hiçbir şey bulamadılar.

Bougainville, mezarı üstünkörü düzelttirdi, sonra kilise kapılarından birine yöneldiğinde yardımcıları kapıyı açmak için işe koyuldu. Onlar gibilere o tarihlerde zaten doğuştan soyguncu gözüyle bakılırdı, gerçekten de kilidin açılması uzun sürmedi.

Bougainville lacivert gecede kilisenin önündeki geniş meydana çıktığı sırada saat on civarıydı. Doğrudan Leonardo'nun evinin yolunu tuttu.

Evin kapısı o saatte artık kilitlenmiş ve ressam da yatmıştı; kapının açılması için uzun süre ısrarla çalmak zorunda

kaldılar. Leonardo'nun yaşlı noter babası, üvey annesi Lucretia, üvey kardeşleri, onların eşleri, ayrıca evde nicedir hiçbir şey yapmadan yaşayan Francesco da Vinci, gürültüden yeni daldıkları uykularından uyanmıştı; hizmetçilerin kendilerine tuttuğu ışık eşliğinde yarı giyinik halde avluya çıkarak karşıladıkları Bougainville, onlara aldırmadan yanlarından hızla geçip Leonardo'nun evine dalarken bir deliden farksızdı. Leonardo'ya, onun da Ser Francesco gibi bir alçak olduğunu, zira Mona Lisa'nın aslında ölmediğini ve insan onuruna yaraşmayan bir şekilde esir tutulduğunu söyleyince deli benzetmesine ressam da katıldı. Yatağa oturmuş, kendini kaybettiği her halinden belli olan genç adama şaşkınlık içinde bakarken, böyle garip bir düşünceye kapılmasına neyin yol açtığını tekrar tekrar sordu.

“Gördüklerim!” diye bağırdı Bougainville. “Bizzat gördüklerim! Siz bir namussuzsunuz, Sayın Leonardo, üstelik bir yalancısınız! Çünkü Mona Lisa'nın öldüğünü bana yutturmaya çalışıyorsunuz. Öldüğü falan yok onun! Öyle bir niyeti de yok!”

“Ölmemiş mi o kadın?” diye haykırdı Leonardo. “Ee, ölü değilse ne o zaman?”

“Yaşıyor!” diye bağırdı Bougainville. “Ne sandınız! Mezarında yok!”

“Hadi canım,” dedi Leonardo, “mezarında yokmuş! Siz bunu nereden bileceksiniz?”

“Mezarı açtım!” diye gürledi Bougainville.

“Ne?” diye haykırdı Leonardo. “Mezarı mı açtınız?”

“Aynen öyle! Ve boştu. O halde bana kadının nerede olduğunu söyleyin! Kurban edildiği iğrenç saldırıyı açıklayın! Bana her şeyi anlatın, yoksa,” diye bağırdı kılıcını çekerek Bougainville, “Tanrı'ya yemin ederim sizi şu an yatağınıza şişlerim!”

Leonardo bir an duraksadıktan sonra yorganı geriye atıp ayağa kalktı ve gözünü Bougainville'den ayırmadan gelip önüne dikildi. O tarihlerdeki uyuma alışkanlıklarına uygun

olarak çıplaktı, uzun sakalı göğsünü örtmüştü, vücudunun geri kalan kısmı orantısız bir şekilde gelişmiş güçlü kaslarla kaplıydı. Bougainville, gayriihtiyarı bir adım geri çekildi.

“Genç bayım,” dedi Leonardo, “bir dakika!” Seri ve çok hafif bir el hareketiyle Bougainville’in gözkapağını yukarı itti.

“Ne demek oluyor bu şimdi?” diye bağırdı Bougainville.

“Hiç,” dedi Leonardo, bir sandalyenin üzerinde duran paltosunu alıp omzuna attı. “Hiç, delikanlı. İndirin şu kılıcınızı! Şimdi siz Ser Francesco’nun karısının mezarında yatmadığınızı bildiğinizi ileri sürerken ciddi misiniz? Kadın nerede o zaman?”

“Bunu ben de merak ediyorum!” diye kükredi Bougainville. “Nerede bu kadın? Siz biliyorsunuz! Siz mutlaka biliyorsunuzdur, zira herkes onu ölü bilirken siz hâlâ resmini yapıyordunuz! Ser Francesco’nun evinde mi hâlâ? Kadını neden saklıyor? Yoksa kadın kendi mi saklanıyor? Buna inanmam işte! Giocondo, onun yaşadığını neden gizliyor? Kadın onu aldattı da, adam onu öldürmeye cesaret edemeyip zindana mı attı? Kadının âşığı kimdi? Konuşun! Konuşun diyorum!”

Leonardo, genç adama baktı, sonra şöyle konuştu:

“Efendim, elinizde kılıcınızla karşıma dikilince beni konuşmaya zorlayacağınızı sanıyorsunuz. Silahı elinizden alıp, sizi merdivenlerden yuvarlamak benim için çok basit, haberiniz olsun. Ancak şu perişanlığınız –pençesine düştüğünüz apaçık ortada olan zihinsel bozukluğunuzdan bahsetmiyorum bile– sizi bir anlamda mazur kılıyor. Yani bu durumda sanki bana sormaya hakkınız varmış gibi sorularınızı yanıtlayabilirdim mesela. Ancak yanıtlamama gerek bile yok. Sorularınızı kendiniz yanıtlıyorsunuz ve ben istesem bile size daha iyi bir ders vermekte zorlanırdım. Olayı kısaca özetleyeyim: Mareşalinizle birlikte beni ziyaret ediyorsunuz, var olmayan bir kadının resmini tesadüfen görüyor ve ona âşık oluyorsunuz. Bu kadını, Ser Francesco del Giocondo’nun iki yıl önce ölen karısı zannediyorsunuz. Ne var ki kadının öldüğü fikrine dayanamıyorsunuz. Mezarını incelediğinize ve boş buldu-

ğunuza kendinizi inandırıyorsunuz. Bundan kadının hâlâ hayatta olduğu sonucunu çıkarıyorsunuz. Kadının yerine dair sorular soruyorsunuz ve sanrılarınızın devamının nasıl gelişeceği hazırladığınız bu sorulardan şimdiden açıkça anlaşılıyor. Mona Lisa'nın gerçekten öldüğünü, Giocondo'nun onu saklamadığını size açıklamaya çalışmamın bir anlamı olur mu? Kadının resmini yapmadığımı, onun kocasını aldatmadığını söylememin bir anlamı olur mu? Ama belki de aldattı gerçekten. Floransa'nın kendisine çok şey borçlu olduğu Ser Piero'nun oğlu Amerigo Capponi'nin onun âşığı olduğu hakkında dedikodular var. Kralınız Charles kentimize girdiğinde bize utanç verici koşullar dayatmıştı, Ser Piero ise anlaşmayı yırtmış ve zorla daha uygun koşullar elde etmişti. Ancak korkarım bu bile değirmeninize su taşımaktan öte bir fayda sağlamayacak. Zira, size göre Floransa'nın en güzel kadınının, en seçkin Etrüsk asilzadesinin oğlundan başkasıyla sevgili olamayacağını düşüneceksiniz mutlaka. Hem elinize ne geçiyor gerçekten? Olay yıllar öncesine dayanıyor. Ama söylediğim diğer her şeye inanmadığınız gibi buna da inanmayacaksınız. Bana kalırsa bakış açınızda ısrar edin o zaman: Kadın yaşıyor, ihanet ettiği kocası onu saklıyor, ben de resmini yaptım. Memnun musunuz şimdi?”

Onu ateş saçan gözlerle dinlemiş olan Bougainville, “Şüphelerimi –ben ne diyorum– kanaatlerimi doğrulamak zorunda kalmanıza rağmen öne sürdüğünüz bahaneleriniz umurumda değil, efendim! Beni ister deli yerine koyun ister koymayın ama Mona Lisa'nın hâlâ hayatta olduğunu itiraf ediyorsunuz demek?”

“Başka bir iddiada bulunmam işe yaramayacak zaten,” dedi Leonardo.

“Bu Bay Capponi onun hâlâ âşığı mıdır?”

“Bunu söylememeliydim,” dedi Leonardo omuzlarını silkerek. “Ama kocası tarafından zindana kapatılmış bir kadının hâlâ bir âşığı olduğunu gerçeğe bağdaştırabiliyorsanız, buyurun öyle olsun. Mutlaka bilirsiniz, kadınlar genel-

likle çok kurnazdır ve hedeflerine ulaşmak için her türlü entrikaya başvururlar, mutsuz kadınları seven erkeklerse edeplerinden ötürü çoğunlukla olağanüstü sadıktırlar. Yani ikisi birbirine hâlâ âşık. Şimdi gitme lütfunda bulunursanız size minnettar kalırım. Birkaç saat daha uyumak niyetindeyim. Ayrıca yakında beni yine ziyaretinizle şereflendireceğinizi tahmin ediyorum. Haydi beni rahatsız ediyorsunuz, ama hiç değilse Giocondo'ya, Capponi'ye –bu arada ona bir senet düzenledim– ya da başka birine rahatsızlık vermeyin. Ben rahatsız edilmeye alıştım. O halde bir dahaki sefere kadar hoşça kalın!”

Kılıcını kolunun altına almış olan Bougainville bir yanıt vermek ister gibi bir an öylece durdu.

Sonra, “Daha fazla bilgiye ihtiyacım yoktu zaten,” diye mırıldanmakla yetindi.

Selam bile vermeden arkasını dönüp evi terk etti.

Bougainville yanlarına döndüğünde, La Trémouille'in asilzadelerinin çoğu henüz uyumamıştı. Fifanta diye birinin evinde oturmuş kızlarla birlikte içki içiyor ve var güçleriyle şarkılar söylüyorlardı: “*Mignonne, allons voir*” ve “*Ha! belle blonde.*”

“Beyler,” dedi Bougainville yanlarına giderek, “keyfinizi böldüğüm için beni bağışlayın. Ancak önemli bir meselede desteğinize ihtiyacım var.”

Şarkı söyleyenler sustu, sadece Bougainville'in içeri girdiğini fark etmeyen Bay de Pierredon'un gıdıkladığı bir kız çığlığı bastı. Pierredon, çöken sessizlikte bütün gözlerin üzerine çevrildiğini görünce hemen okşamalardan sertliğe geçiş yaparak kıza bir tokat attı. Kız, öfkeyle yerinden fırladı ve koşarak odadan çıktı.

Bougainville bu esnada ateş saçan gözlerle adamların birinden diğerine bakıyordu.

Sonunda Châteaudun Vikontu, “Evet efendim, mesele nedir?” diye sordu. “Umarım lütfedip bize anlatırsınız.”

“Bir hanımefendi...” diye söze başladı Bougainville.

“Elbette bir hanımefendi,” diye haykırdı Chauvelin Lordu. “Ne olmuş bu hanımefendiye?”

“Bu kentin bir evinde insan onuruna yaraşmayan bir esaret altında tutuluyor. İşler acısı durumunu ortaya çıkarmamı sağlayan koşulları size anlatamayacak olmamı bağışlayın. Bu hanımefendinin çok genç, çok güzel ve çok mutsuz olduğunu söylemem yeterli olacaktır. Onun yardımına koşmayı görev biliyorum ve sizin desteğinize güveniyorum, beyler. Evi basıp arayalım ve hanımefendiyi kurtaralım!”

Bougainville’in isteği tezahüratla karşılandı. Asilzadeler, dokuz yıl önce VIII. Charles’ın şövalyeleri olarak kentte soylu kimlikleriyle dolaştıkları günlerin aksine şimdi kendilerine yalnızca katlanılmasından artık rahatsızdılar. Bougainville’in çağrısı bu durumu değiştirmek için mükemmel bir fırsattı. “Bougainville Lordum, bu iyi!” diye haykırdılar. “Hem de çok iyi, Bougainville Lordum! Teklifiniz mükemmel! Şahsen emrinizde olmaktan mutluluk duyacağız! Size hizmet etmekten memnuniyet duyarız! Yaşasın Bougainville! Yeminle, hem genç hem de pek yüce gönüllü! Dayısı Bonneval Kontu’na çekmiş! Onun izinden ilerliyor!”

Durum hakkında ya da yardım etmek istedikleri hanımefendinin adıyla ilgili başka bir bilgi almaya çalışmadan atlarının ve silahlarının hazırlanmasını istediler ve süvari korteji çok geçmeden Bougainville’in önderliğinde ve onları izleyen hizmetkârlarla birlikte gümbürtüler ve bağırırlar eşliğinde Ser Francesco’nun evine doğru hareket etti. Evin girişine ve ulaşabildikleri panjurlara kaldırım taşları atıldılar ve sonunda kapıyı kırdılar. Civarda kargaşa çıktı, çığlıklar koptu. Uykularından sıçrayarak uyanmış insanlar pencerelerden bakıyor ve ne olduğunu soruyordu. Bir çan hızlı hızlı çalmaya başladı.

Ser Francesco birinci katta, evini basanların karşısına dikildi. Kırk ilâ elli yaşlarında kibar görünümlü bir adamdı, saçları hafifçe kırışmıştı, ama gençliği hatırlatan bir yakışıklılığın emarelerini taşıyordu hâlâ. Üzerine neredeyse hiçbir şey giymemişti, elinde kınından çıkarılmış bir kılıç tutuyordu. Arkasında sopa, mutfak baltaları ve kızartma şişlerini kapmış hizmetçileri duruyordu.

“Sayın Fransızlar,” dedi Francesco, “evimi basma hakkını size kim verdi? Kapımı kırmaya nasıl cesaret ettiniz? Ne arıyorsunuz burada?”

“Sayın Ahlaksız,” diye bağırdı Jarnac Kontu, “bunu birazdan öğreneceksiniz!” Zira nedenini kendi de pek bilmiyordu. Ama Bougainville, Giocondo’nun karşısına geçip haykırdı:

“Karınız nerede?”

Ser Francesco ona şaşkınlık içinde baktı.

“Evet,” diye haykırdı Bougainville, “karınız! Nerede? Soruyoruz!”

“Efendim,” dedi Ser Francesco, “siz kim oluyorsunuz da karımı sormaya kalkıyorsunuz? Benim artık karım yok. Üç karım vardı, üçü de öldü.”

“İşte bu doğru değil!” diye kükredi Bougainville. “Bu, şu demek: Mona Vanna öldü, Mona Bice de öyle, ama Mona Lisa ölmedi!”

“Siz bunu nereden bileceksiniz?” diye bağırdı Giocondo. “Ya da daha doğrusu böyle bir bilgiyi size kim verdi? Karımı tanıyor muydunuz? Hem benim ailevi ilişkilerim hakkında neden bu kadar bilgilisiniz?”

“Haklısınız,” diye bağırdı Bougainville, “bu konuda çok bilgim var! Başkalarının haberi olmadığı başka şeyleri de bulup çıkardım, örneğin karınızın Santa Croce’de kesinlikle gömülü olmaması gibi. Şimdi ne diyacaksınız bakalım, Sayın İtalyan?”

Giocondo iki adım geri çekildi, yüzü alı al, moru mor olmuştu, anlaşılan çok zor durumdaydı. “Ne demek bu?” diyebildi.

“Ne demekse o demek!” diye bağırdı Bougainville.

“Böyle bir şeyi nasıl iddia edebilirsiniz?”

“Gözlerimle gördüğüm için!”

“Ne?” diye bağırdı Giocondo. “Siz sözde...”

“Kesinlikle! Sözde falan değil bizzat gördüm! Haydi bakalım, karınızın yerini söyleyin! Sırrınızı nerede sakladığı-

nızı bu kılıcın ucuyla araştırmamı istemiyorsanız bana derhal söyleyin, böyle harikulade bir varlığı dünyadan uzaklaştırmaya, ona işkence etmeye, hatta bir de tablosunu yaptırmaya cüret eden hergele!”

Giocondo bir an hareketsiz durdu, sonra cevap vermek yerine ansızın Bougainville’i kenara savurdu, önünü kesen asilzadeleri iterek yolunu açtı ve tırabzanlara yaslanarak hızla merdivenlerden aşağı kaydı.

“Dur!” diye bağırdı Bougainville.

Ama Giocondo dış kapıya ulaşmış ve sokağa fırlamıştı bile. Peşinden merdivenleri koşarak inen Bougainville dış kapıya çıktığında; Ser Francesco, evin önünde toplanmış, Bougainville’i tehdit dolu bağırışlarla karşılayan kalabalığın içinde çoktan kaybolduğu için onu takibe devam edemedi.

Bu arada Fransız asilzadeler Ser Francesco’nun hizmetçilerini kenara fırlatmış ve evin altını üstüne getirmeye başlamıştı. Ne var ki Mona Lisa’ya dair en ufak bir şey bulamadılar. İki genç ve nispeten güzel hizmetçiyi yataklarından çırpılıp çekip aldılar ve kızların çırpınıp bağırmasına aldırmadan, ta ki ikisinin de aradıkları kadın olmadığı anlaşıncaya kadar onları zafer kazanmışçasına evin içinde dolaştırdılar ve kınından çekilmiş şövalye kılıçlarından ellerini ovuşturarak çaresiz tavuklar misali kaçışan bu kızlardan başka evde dişi niyetine başka kimseye rastlayamadılar. Ne var ki bu taşkınlık uzun sürmedi. Zira Giocondo, yardım çağrısı üzerine silahlarını kuşanmış bir grup Floransalı asilzadeyi peşine katıp geri dönmüştü. Floransalılar eve dalınca, Fransızlar kendilerini güven altına alma derdine düştüler. Birkaç el ateş edilen, ancak sıyrıklar dışında kimsenin ciddi bir yara almadığı kısa çatışma sırasında Fransızlar zar zor çıkışa ulaştılar ve bütün ara sokakları doldurmuş öfkeli kalabalığın üzerlerine yağdırdığı taş, çöp ve çürük meyveler arasından kaçmaya başladılar.

silzadelerinin yol açtığı bu rezaleti öğrenen La Trémouille Lordu öfke nöbeti geçirdi, zira kent yönetimiyle zaten iyi olmayan ilişkileri –çünkü orada istenmiyordu, kendisine katlanılıyordu sadece– böylelikle iyice bozulmuştu. Hemen alarma geçirilmiş olan senyörlükten daha o gece özür dilemek zorunda kaldı; bu olayın mimarlarını cezalandıracağına söz verdi ve asilzadelelerini sert bir şekilde payladı. Her şeyden önce bu şamatanın nedenini öğrenmek istiyordu. Ancak herkes birden bunu bilmediğini ileri sürdü. Asilzadeler içkili olmalarını mazeret gösterdiler. Bougainville’in aradığı kadını bulamadıkları için, kadının varlığından şüphe duymaya başlamışlardı. Kadından hiç söz etmemenin her durumda daha doğru olacağını düşündüler ve Trémouille Kontu sonunda daha ayrıntılı bilgi edinmeden onlara bulundukları yerde ev hapsi cezası vermekten başka çare bulamadı. Tabii Giocondo da ayaklanmanın gerçek nedeni hakkında herhangi bir açıklama yapmaktan kaçındı, böylece olayın sarhoş şövalyelerin taşkınlığından öte bir şey olmadığı düşünüldü.

Dört duvar arasında kapalı kalan Bougainville, girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından çaresizliğe düşmüştü.

Âşık olduğu kadının bulunamamasına bir açıklama getiremiyordu. Diğer taraftan kadının durumunun artık bilindiğini, hatta kadının arandığını anlayan Giocondo'nun onu daha katı koşullarda hapis tutmasından ve azap çektirmesinden endişe ediyordu.

Yaşadığı çaresizlik içinde sonunda Trémouille Kontu'na açılmaya karar verdi. Ona bir hizmetkârını yollayarak, çok acil bir konuyla ilgili kendisini ziyaret etmesini rica etti.

La Trémouille geldiğinde, Bougainville mareşale önce çok kibar sözlerle teşekkür edip, ziyaretiyle ona şeref bahsettiğini bildirdi.

“O şeref, Lordum,” diye yanıt verdi La Trémouille, şapkasını masaya atıp kendini bir koltuğa bırakırken, “o şeref kesinlikle bana ait değil, inanın!”

“Öyleyse Lordum,” dedi Bougainville, “üzüntülerimi kabul etmenizi rica ediyorum. Öfkenize hangi sebeple bir kez daha hedef olduğumu bilmiyorum. Ancak bana bunu açıklamaya şerefini bahsetmenizi umuyorum.”

“Lordum,” diye karşılık verdi La Trémouille, binicilik kamçısını çizme konçlarının üzerlerinden aşağı kaydırdığı baldırlarına vurarak, “buraya gelirken ben ve maiyetimdekiler kalabalığın hakaretlerine uğramakla kalmadık, insanlar aynı zamanda Fransa'ya ve krala da lanetler yağdırdılar. Floransalı asilzadeler bize çok öfkeli ve halk, kovanlarına çomak sokulmuş arılardan farksız. Gizli suikastçılar bizi pusuya düşürerek vurmaya çalışıyor, özür dilemek zorunda kaldığım senyörlük özrümü kabul etmek istemedi; bir yurtsever gece vakti ahırda kıratımın kuyruğunu dibine kadar kesmiş ve esasen bu genele yayılmış gerilimde tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Ne diyorsunuz buna? Lordum, böylesine sorumsuz şakalara yol açacağınızı tahmin edebilseydim alaylardan bir ya da ikisinin güvenliğiniz için yakınlarda kalmasına karar verirdim. Ne var ki çoktan epeyce güneye indiler ve biz bu ülkenin merhametine kaldık. Öyle ki bu lanet olası kenti şüphe uyandırmadan istediğim anda

terk edemiyorum bile. Bütün bunlar sizin aptalca şakanız yüzünden! Lordum, hiç değilse bana şunun nedenini anlatın!” Ardından yüzünde kızgın bir ifadeyle sırmalı brokar pantolonunun bağlarını baldırına dolayıp bağlamaya başladı.

“Monsenyör,” diye yanıt verdi Bougainville, “size her şeyi anlatmam için izninizi rica ediyorum! Ziyaretinizle beni onurlandırmanızı zaten sırf bu nedenle...”

“Ne?” diye haykırdı La Trémouille. “Gerçekten anlatacak mısınız?”

“Elbette.”

“Anlatın o halde!” diye bağırdı mareşal.

Bougainville’in anlattıklarını önce kaşlarını çatarak, sonra kaşlarını kaldırıp gözlerini açarak ve nihayet kendini bir deliyle aynı odaya kapatılmış hisseden insanın huzursuzluğunun tüm belirtileri olarak anlaşılabilir bir tavırla dinledi. Bougainville ise sözünü bitirirken mareşalden Mona Lisa’nın kurtarılma işini artık bizzat ele almasını istedi.

La Trémouille ayağa kalktı, gözünü genç asilzadeden ayırmadan arkasında duran şapkasına uzandı ve “Lordum!” dedi. “Bu kaçık işe burnumu sokmayı reddetmekle kalmıyorum, bundan sonra benzer çılgınlıklara kalkışmayı size burada kesinkes yasaklıyorum. En ufak bir girişimde bulunursanız kılıcınızı elinizden aldirtırım. Size verdiğim ev hapsi elbette yürürlükte kalacak. Hiçbir şekilde ziyaretçi kabul etmeyeceksiniz, tecridinizin size sunduğu boş zamanı içinize yönelmek için değerlendirmeyi bileceksiniz; kanınızı almak üzere size göndereceğim doktoru kabul edeceksiniz sadece. O halde Tanrı sizi korusun!”

Bougainville’in isyanlarına ve hâlâ ortaya atmaya çalıştığı iddialara aldırmandan hızla odayı terk etti. Genç adam büyük bir şaşkınlık içinde kalakalmıştı. Âşık olduğu kadının mezarını boş bulduğundan emin olmasaydı, yanılmadığına dair kutsama üzerine yemin edemeseydi o da sonunda başkaları gibi kendi akıl sağlığından şüphe ederdi. Üstelik karşılaştığı direnç, sevdiğine ulaşamamak ve girişimlerini yönetiyormuş

hissi veren talihsizlik, şaşkınlığını ve aşkını öyle artırıyordu ki, gerçekten aklını kaçırmak üzere olduğunu düşündü. Bilhassa dört duvar arasında kalmaya devam edecek olmak büsbütün dayanılmazdı. Biraz düşündükten sonra La Trémouille'in yasağını çiğnemeye ve kayıp kadını yeniden aramaya koyulmaya karar verdi. Onu bulduktan sonra –ki bundan hâlâ zerre kuşkusu yoktu – mareşalin onu bağışlayacağına kesin gözüyle bakıyordu.

Kızgın ağustos sıcağında atına bindi, yanına aldığı hizmet-kârlarıyla birlikte Giocondo'ya ait olduğu kendisine bildirilen iki çiftlikte ikindi boyunca arama yaptı, gelgelelim başarılı olamadı; zira aradığı kadın burada saklanmış olsa bile geceki olaydan sonra Ser Francesco onu büyük olasılıkla çoktan güvenli başka bir yere götürmüş olabilirdi.

Bougainville, arama yaptığı evlerin, asmaların, bahçelerin ve koruların tamamen yabancıydı. Buna karşın sanki düşlelerinde buralara çoktan geldiği duygusuna kapıldı.

Son iki üç saattir tek kelime konuşmadan, sevgilisinin gülümsemesini hatırlamaktan adeta Knossos kamışından fırlayan zehirli oklar kalbine saplanmış halde yüreğinde çok ağır bir kararla akşama doğru kente döndü; bir kez daha Ser Francesco'ya gidecek, kılıcını göğsüne dayayacak ve onu sırrını açıklamaya zorlayacaktı.

Güvercin grisi ve flamingo kızılı ince bulut şeritleri gümüş grisi havada hareketsizce asılıydı.

Talihsizlik bu ya, Bougainville, Giocondo'nun evinin önünde tam atından inmeye hazırlanırken havanın kararmaya başladığı ara sokakta, iki hizmetkârıyla birlikte eve girmek üzere olan bir asilzadeyi fark etti. Atından hemen inip hızlı adımlarla adamın yanına gitti.

Adamın yolunu keserek, “Bir dakika efendim!” dedi Fransızca.

Asilzade de Fransızca olarak, “Efendim,” diye karşılık verdi; yakışıklı, ama biraz mağrur, lacivert gözlü, kaşları bitişik bir genç adamdı. “Size nasıl yardımcı olabilirim?”

Hemen Bougainville'e, arkasında duran hizmetkârlarına ve atlara baktı.

Bougainville, "Ser Francesco del Giocondo'yla tanışıyor musunuz?" diye sordu. "Eğer öyleyse sizden almak istediğim başka bilgiler nedeniyle, onu iyi tanıyıp tanımadığınızı sorabilir miyim?"

"O kadar iyi tanıyorum ki," diye karşılık verdi asilzade, "dün gece evinde meydana gelen olaylardan dolayı üzüntülerimi dile getirmek üzere onu ziyaret etmek istiyorum."

"Ne gibi olaylar?" diye sordu Bougainville kaşlarını çatarak.

"Delinin biri," dedi asilzade açık bir şekilde ve Bougainville Fransız olduğu için anlaşılan kasten her kelimenin üstüne tek tek basarak, "delinin biri yanında La Trémouille Lordu'nun birkaç süvarisiyle birlikte zorla evine girmiş ve Ser Francesco'nun çok önce ölmüş olan karısının yerini ne pahasına olursa olsun öğrenmek istemiş. Ser Francesco'yla ahbap olmakla kalmayıp, merhumeye de yakın olduğum için ölmüş bir kadının hatırasının böylesine kirletilmesi karşısında duyduğum tiksintiyi kendisine bildirmeyi görev addediyorum." Bunları söylerken mağrur ve küçümseyen bir ifadeyle Fransız'ın yüzüne bakıyordu.

"Sayın centilmen," dedi Bougainville kolunu kalçasına bastırarak -ki bu arada öfkesinden kan beynine hücum etmişti-, "bana bir zahmet adınızı bahşederseniz ben de birazdan öğreneceğiniz bir yarar uğruna size adımı söyleyeceğim!"

"Size bu iyiliği yapabilirim," dedi asilzade. "Şunu bilin o halde: Ben Amerigo Capponi!"

"Ben de," diye haykırdı Bougainville, "Ser Francesco'yu aldatmakla kalmayıp, onu bir de evinde ziyaret etme yüzüzlüğünü gösteren Bay Capponi, ben de o dün gece Ser Francesco'nun evine zorla giren o delinin ta kendisiyim ve şimdi benimle düello yapacaksınız!"

"Asla," diye bağırды Capponi tepeden bakarak. "Kaçık olduğunuzu bütün kent biliyor ve kendimi her önüme çıkan

geri zekâlinın emrine sunmak gibi bir niyetim yok. Yolumdan çekilin artık! Defolun!”

Bougainville, çektiği kılıcıyla Capponi'ye yaklaşıarak, “Bayım, siz bir korkaksınız!” diye gürledi. “Ancak ağız kala-balığıyla elimden kurtulacağınızı sanıyorsanız yanıyorsunuz! Savunmasız birini bir fare gibi duvara şişlememi istemiyorsanız çekin kılıcınızı!”

“Yeter!” diye bağırdı Capponi. “Geri zekâlılığınızla daha fazla canımı sıkmayın! Çekilin! Hey, hizmetkârlar!” diye bağırdı İtalyanca ellerini çırparak. “Çekin şu sersemi yolumdan!”

Bu emir üzerine Capponi'nin hizmetkârları hemen ileri atılıp sopalarıyla Bougainville'e saldırdılar, Bougainville ise onları geri püskürtemeyecek kadar çok meşguldü. Gerçi çok geçmeden kendi hizmetkârları da koşarak geldiler ve arbedeye dahil oldular. Ardından yoldan geçenler de Fransız'la girişilen kavgaya katılmaya başladılar, bir itiş kakış meydana geldi; herkes “Silah başına!” diye bağırdı ve olay genel bir çatışmaya dönüştü. İtiş kakış arasında Capponi de kılıcını çekmek zorunda kaldığını anladı. Ancak kılıcını tam kınından çıkardığı sırada arkasına geçmeyi başaran Bougainville'in uşaklarından biri arkadan boynuna atladı. Capponi kılıcını düşürdü, uşağın ağırlığı altında öne doğru devrildi ve kılıç bedenini yarıp geçti.

Onu döndürdüklerinde gözleri artık kapalıydı, uzun ve kadınsı denebilecek kirpiklerle bezeli gözkapakları titriyordu sadece ve ağzından kan kabarcıkları halinde köpükler çıkıyordu.

Giocondo'nun evine götürülürken öldü.

a Trémouille, en seçkin Floransalılardan birinin oğlu olan Capponi'nin ölümünden sonra Bougainville'in canını savunmaktan artık vazgeçti. Mareşalin karargâhı önünde çok geçmeden toplanan kalabalık öyle tehditkâr bir tavır sergiledi ki, Amboise Kontu'nun Milanoluların parasıyla çan dökümcülerine yaptırdığı toplar çoktan Umbria dışına çıkmış olmasaydı, mareşal ağır silahlarını hemen devreye sokacaktı. Kenti kefaret ödemedenden terk etmek artık mümkün görünmüyordu ve La Trémouille'in kaldığı eve hücum edilmesi an meselesiydi. Bu yüzden Bougainville'i feda etmekten başka çare bulamadı.

Onu, kılıçla ölüme mahkûm etti.

Genç adamın infaz öncesi tek bir arzusu oldu, o da Giocondo'nun karısını görmektir.

Şimdi zindan yerine geçen, Bougainville'in kaçmasını önlemekten ziyade, onu orayı basacak halk tarafından parçalanmaktan korumak için önüne güçlü bir nöbetçi ordusu dikilen odasında genç adamı kadının yerine Leonardo ziyaret etti.

“Biçare talihsiz insan!” diye haykırdı ressam. “Yani onun çoktan ölmüş olduğuna hâlâ inanmıyorsunuz, öyle mi?”

“Kimin?” diye sordu Bougainville.

“Gioconda’nın tabii ki! Ser Francesco’nun karısının! Umutsuz tutkunuzun sebebinin! Siz gerçekten deli misiniz?”

Bougainville hemen yanıt vermedi, dişlerini sıktı ve sonra, “Yani bu kadın gerçekten artık yok mu?” diye sordu. “Doğruyu söylediğinizi varsaymak zorundayım, efendim. Zira ölmek üzere olan birine yalan söylenmez.”

“Elbette doğruyu söylüyorum!” diye haykırdı Leonardo. “Ve baştan beri doğruyu söyledim. Ancak siz bu deliliğinizle bana inanmadınız, biçare adam!”

Bougainville omuzlarını silkti ve gözünü yere dikti, sonra şöyle dedi: “Bana neden biçare diyorsunuz, Sayın Leonardo? Asıl hayatta kalsaydım biçare olurdum. Çünkü Mona Lisa’yı hayatım boyunca bulamayacaktım. Ama şimdi onu yakında göreceğim.”

“Efendim,” dedi Leonardo, “bir insan sonuçta belki gözde büyütülen, ama ne de olsa doğanın kasıtlı olarak içimize yerleştirdiği bazı zafiyetler nedeniyle şu an sizin olduğunuz gibi genellikle çok korkulan, adına ölüm dediğimiz bir olaya yaklaştıysa bazı güzel şeylere olan inancını elinden almak istemeyiz. Gerçi Türkler ve Mağripliler, sadece yeryüzünde sahip olunan ve sizin bütün kalbinizle ulaşmaya çabaladığınız, ancak felaketinize yol açan zevklere asıl cennette kavuşacaklarını düşünürler. Dürüst ve cesur olmak zorunluluğu bulunan bir soyluya bir soylu olarak ve her şeyden önce zeki bir adama zeki bir adam olarak –her ne kadar böyle biri olmadığınız anlaşılmış olsa da– size şunu söylemek isterim: Korkarım sevdiğiniz kadına yaşarken olduğu gibi ölümden de sahip olamayacaksınız. Sizin, hüküm giymiş biri olarak beni heretiklikle suçlayabilecek olmanızdan endişe etmeme gerek yok. Bu yüzden ölmekte olanın ya da korkuyla yaşayanın bu iki fantezisine, cennet ve cehenneme inanmadığımı itiraf edebilirim. Bizi bu hayatta ne inancın uhrevi hazlarına ne de dünyevi bir cennetin bedensel arzularına beslenecek umut ayakta tutmalıdır, bilakis doğruluktan ve güzellikten, şerefimizden ve ahlakımızdan duyduğumuz haz bize güç vermelidir.”

“Efendim,” diye karşılık verdi Bougainville biraz bekledikten sonra, “öbür dünyanın, kilisenin tasvir etmeyi uygun gördüğü kadar basit bir şekilde bize sunulmayacağı konusunda haklı olabilirsiniz. Ancak kayıtsız şartsız reddetme hususunda haksızsınız. Bana kalan saatlerimde bunları düşünmeye fırsatım oldu ve size söylemek isterim ki bazı ebedi ve ölümsüz şeyler vardır. Özellikle de aşk efendim. Hiçbir şey, ruhların birbirlerini âşıkların bedenlerinden bile çok daha ayrılmaz biçimde kucakladığı bir aşktan daha yıkılmaz değildir. Ancak aşkı bedensel ve mukaddes, dünyevi ve göksel olarak ikiye ayırmaya bile gerek yoktur. Aşk, kesinlikle tektir. Zira bütün bunları kendi içinde birleştiren tek şeydir o. İki sevgilinin oluşturduğu çift yıldızı, ebediyen birbirlerinin yörüngesinde dönen bu yıldızları parçalamaya hiçbir şeyin, hatta Tanrı’nın bile gücü yetmez. Diğer her şeyin, hatta cennet ve cehennemin bile bunun karşısında tamamen hükümsüz olduğunu anlamak için gerçekten sevmiş olmak gerekir. Gerçek anlamda ölüm de yoktur. Gerçekte tek bir şey vardır sadece: Aşk. Aslında siz de öyle düşünmüyor musunuz?”

Leonardo yanıt vermedi, sustu ve sürekli deli gözüyle baktığı ve sonunda duygularının yüceliğiyle onu utandıran bu genç asilzadeyi düşünceli düşünceli süzdü.

“Ve şimdi,” diye sözlerini sürdürdü Bougainville, “şimdi bana lütfen söyleyin, nasıl oldu da Giocondo’nun karısının hâlâ yaşadığına inandım? Kadının mezarında olmadığına nasıl kanaat getirdim? Nasıl oldu da, öldüğünü aklım almadı?”

“Çok basit,” dedi Leonardo. “Çok basit bir nedenden mümkün oldu bu. Ona âşıktınız. Bir de şu var: Araştırdım ve kadının gerçekten de Santa Croce’de gömülü olmadığını öğrendim. Veba günlerinde ölmüştü. O tarihte maskeli adamlar gelmiş ve onu onlarca ve yüzlerce başka ölüyle birlikte herhangi bir yere gömmüştü. Ne var ki Giocondo kendi ve ailesinin asaleti sebebiyle karısının bir toplu mezara atıldığının ağızdan ağza dolaşmasını kabullenemediği için onu Santa Croche’ye defnettiği süsü verdi. İşte siz bu sırrın kurbanı

oldunuz. Ancak bir şeyi bilerek teselli bulun. Tablosu yapılan bir kadının kesinlikle gerçek biri olmadığını size bir gün söylememiş miydim? Aşk da aynen böyle gerçekte var olmayan bir kadına beslenir.”

“Niye teselli bulmaya çalışayım ki?” dedi Bougainville. “Aşkın teselliye ihtiyacı yoktur. Karşılık bulmaya bile ihtiyaç duymaz. İhtiyacı yalnızca kendinedir.”

Ardından hapishaneden çıkarıldı, Eski Pazaryeri’ne götürüldü ve başı kesilerek idam edildi.

İnfaz, halkın önünde gerçekleşti ve mareşal maiyetiyle, Gonfaloniere della Ginstizia Piero Soderini, senyörlüğün birçok ileri geleni, soyluların büyük bir kısmı ve bizzat Vinci de hazır bulundular. Yerinde duramayan kalabalığın; güneşin altında ıslıl ıslıl parlayan zırhların, atların, celladın kırmızı pelelerinin, kılıcın parıltısının, formların ve renklerin görüntüsü müthiş ve inanılmazdı. Ancak Leonardo hepsini dalgın dalgın izliyordu. İnfaz tamamlanır tamamlanmaz evine giderek Gioconda’nın gülümsemesini birkaç fırça darbesiyle değiştirdi. O sırada resmin biraz sağında, Bougainville’in resme bakarken her zaman durduğu yerde durdu ve kadının sola dönük gözleri Philippe de Bougainville’e baktığı gibi şimdi ona bakıyordu. Leonardo, resmin üzerinde birkaç dakika çalıştıktan sonra bambaşka bir gülümseme ortaya çıkmıştı ve ressam bunun şimdi kusursuz olduğunu düşündü. Çok büyüleyici, esrarengiz ve gizemliydi; güzel kadının Bougainville’in başına gelenlere mi gülümsediği, yoksa gülümsemesiyle onu cennete mi çektiği anlaşılmıyordu; kadının neye gülümsediğini kimse bilmiyordu.

Mareşal ertesi gün Floransa’dan ayrılarak Napoli’ye gitti; ancak süratli uçan Zafer Tanrıçası yanına uğramadı ve Aralık 1503’te Consalvo komutasındaki İspanyollar tarafından ezici bir yenilgiye uğratıldı.

Leonardo’nun Gioconda’nın tablosu üzerinde dört yıl daha çalıştığı söylenir, oysa gerçekte yalnızca karşısında oturmuş ve düşüncelere dalmıştır.

Milano'ya taşınırken tabloyu yanında götürmüş, daha sonra tabloyu da alarak Fransa'ya gitmiş, Kral I. François'ya çok yüksek miktarda altın karşılığında satmıştır. Resim o günden beri dünyanın en pahalı tablosu kabul edilir ve şimdi Paris'te bulunmaktadır. Orada da tabloya sayısız kişi âşık oldu; sersemin biri üzerini boyadı, Vincenzo Peruggia adında bir camcı onu çaldı, sonra Floransa'da iade etti, ama eylemin nedenini kimse öğrenemedi. Olay, gerçek bir kadının rol oynadığı söylenen bir aşk hikâyesine bağlanmaya çalışıldı. Ancak gerçek nedenler ortaya çıkmadı. Bilinmeleri imkânsız zaten. Gerçek nedenleri zerre kadar bilen yok.

Hatta Louvre Müzesi'ndeki tablonun gerçek değil, sahte olduğu iddiası da ortaya atılmaya çalışıldı. Ancak böyle iddialara kalkışmak ne gerçek bir sanatçının büyüklüğünden ne de aşktan anlamak demektir.

MODERN KLASİKLER Dizisi - 233

Yıl 1502... Fransızların ikinci İtalya seferi için Kral XII. Louis tarafından bizzat görevlendirilen Mareşal La Trémouille bir ordu kurarak maiyetiyle birlikte yola çıkar. Ordusu ilerlerken mareşal, kralın emri üzerine sanat eserleri satın almak üzere birkaç asilzadeyle birlikte Floransa'da mola verir ve Rönesans'ın en etkili ressamlarından Leonardo da Vinci'yi evinde ziyaret eder. Bu ziyaret sırasında üstadın henüz tamamlanmamış tablosu *Mona Lisa*'yı tesadüf eseri gören genç Bougainville Lordu, tablodaki kadına körkütük âşık olur. Her ne kadar öldüğü söylene de, saplantı haline getirdiği bu kadını bulmaya çalışan genç asilzadenin ciddi sonuçlar doğuran beyhude arayışı, sanatın aşka esin verme gücünü olduğu kadar, gerçeklik ile temsil arasındaki farkı da açıkça ortaya koyar. Lernet-Holenia, efsanevi tablonun etrafında oluşan mitlerden faydalandığı bu yapıtında, bize insanın her türlü gizem etrafında bir anlatı inşa etme arzusu ve becerisi üzerine çok eğlenceli bir hikâye anlatır.

ALEXANDER LERNET-HOLENIA

(1897-1976): Viyana'da dünyaya gelen romancı, oyun yazarı ve şair Lernet-Holenia asker olarak iki dünya savaşına da katıldı. I. Dünya Savaşı'nda Avusturya ordusunda süvari subayıydı. Şair olarak başladığı edebiyat yolculuğunu oyun ve epik dramalar yazarak sürdürdü. 1926'da sahnelenen tek perdelik güldürüsü *Ollapotrida* Kleist Ödülü'ne layık görüldü. Lernet-Holenia, aralarında Alman

Federal Cumhuriyeti Büyük Liyakat Nişanı'nın da bulunduğu daha pek çok ödül aldı. II. Dünya Savaşı sırasında bir süre ordudaki film merkezlerinden birinde çalıştı. Başta Güney Amerika olmak üzere dünyanın birçok bölgesine yolculuklar yaptı. *Die Abenteuer eines jungen Herrn in Polen* (1931; Genç Bir Beyefendinin Polonya'daki Maceraları), *Ich war Jack Mortimer* (1933; Ben Jack Mortimer'dim), *Die Standarte* (1934; Bayrak), *Baron Bagge* (1936), *Beide Sizilien* (1942; Her İki Sicilyalı), *Prinz Eugen* (1960; Prens Eugen) ve *Das Halsband der Königin* (1962; Kraliçenin Gerdanlığı) önemli yapıtları arasındadır.

9 786254 298752

